

e-mail: nazar.martyniuk@oa.edu.ua

Мартинюк Н. Рецензія: Kolańczuk A. *Ukraińscy emigranci polityczni w życiu naukowym, kulturalnym, społecznym i gospodarczym Drugiej Rzeczypospolitej / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu*. Przemyśl, 2017. 396 s. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Історичні науки». Острог, 2020. Вип. 31. С. 255–256.

*Назар Мартинюк*

## РЕЦЕНЗІЯ:

### **Kolańczuk A. *Ukraińscy emigranci polityczni w życiu naukowym, kulturalnym, społecznym i gospodarczym Drugiej Rzeczypospolitej / Południowo-Wschodni Instytut Naukowy w Przemyślu*. Przemyśl, 2017. 396 s.**

Явище закордонного українства є феноменальним в українській історії та культурі. Українці, створювані ними установи та громадські об'єднання в різних державах світу неодноразово були предметом наукових студій. Ця тематика не втрачає своєї актуальності й на сучасному етапі. Загалом життя та діяльність представників української нації в інших країнах є свого роду мостом між цими країнами та Україною, що допомагає знайти спільні точки дотику в історії, культурі, політиці тощо. Це безумовно є корисним для налагодження взаємозв'язків та контактів, крім того, в окремих випадках дії української громади (в т.ч. й в історичній ретроспективі) можна розглядати з позицій публічної дипломатії.

Позитивною та знаковою подією вважаємо появу монографії відомого польського історика українського походження, одного з провідних українських діячів у Польщі Олександра Колянчука «Українські політичні емігранти в науковому, культурному, суспільному та господарському житті Другої Речі Посполитої» (пол. – «Ukraińscy emigranci polityczni w życiu naukowym, kulturalnym, społecznym i gospodarczym Drugiej Rzeczypospolitej»).

Після поразки Української революції 1917–1921 рр. багато українців опинилися поза межами своєї Батьківщини, зокрема чимало з них емігрували до Польщі. Саме звідти вони пізніше виїхали до різних європейських держав, дехто – за океан – до держав Американського континенту. Проте, значна кількість українців все ж залишилась проживати в Другій Речі Посполитій. Більш того, на її теренах у міжвоєнний період діяли владні органи Української Народної Республіки в екзилі. Центрами екзильного осідку були Тарнів (1921–1923) та Варшава (1924–1940)<sup>1</sup>. Через об'єктивні історичні обставини втративши офіційний статус, вони продовжували існувати, але вже *de facto*. Один із президентів Державного центру УНР М. Лівницький писав: «Головним, одначе, тереном діяльності уряду була все таки Польща з уваги на таку обставину: в Польщі перебувала аж до 1939 року найбільша частина української військової і цивільної еміграції і під Польщею опинилися чисто українські землі з понад 7-ма мільйонами українського населення»<sup>2</sup>. У польській столиці також відбувалися з'їзди української еміграції (15–18 серпня 1923 р.; 29–31 грудня 1928 р.; жовтень 1937 р.).

У книзі О. Колянчук веде мову про те, що українці залишили помітний слід у суспільно-політичному, економічному та науковому житті Польщі. Історик особливий наголос робить на тому, що завдяки їхнім старанням створювалися та активно розвивалися різноманітні установи (наприклад, однією з найпомітніших був Український науковий інститут у Варшаві).

Книга розпочинається зі вступного слова засновника та директора Південно-Східного Наукового Інституту в Перемишлі, відомого історика, поляка та щирого друга України Станіслава Стемпєня. Основна частина складається з трьох розділів: у першому розповідається про «дорогу» українських емігрантів до Польщі; другий присвячено опису їхнього «нового життя» там; третій розділ охоплює лівову частину книги та висвітлює життєві сценарії (біограми) українських емігрантів, котрі працювали в Другій Речі Посполитій. Надалі наведено додатки, в яких подано відомості про діяльність

<sup>1</sup> Крім Варшави, ще одним центром УНР у той час був Париж. Зокрема, це пояснювалося і тим, що з жовтня 1924 р. у французькій столиці оселився Симон Петлюра.

<sup>2</sup> Див.: Лівницький М. ДЦ УНР в екзилі між 1920 і 1940 роками. Мюнхен; Філадельфія: Видавництво «Українське інформаційне Бюро», 1984. С. 21.

нащадків українських емігрантів. Наявні перелік скорочень, список використаних джерел та літератури, післямова, що також належить авторству С. Стемпеня.

Варто віддати належне О. Колянчуку, адже йому вдалося висвітлити 165 біографічних нарисів, які переважно супроводжуються портретами-ілюстраціями. Серед героїв описів – політики, науковці, митці, лікарі, солдати тощо. Важливим є згаданий автором факт, що після розгортання подій першого вересня 1939 р. та подальшого розгортання Другої світової війни, багато українців, перебуваючи в лавах польської армії, боролися проти гітлерівської Німеччини, а також вояків Червоної армії. З огляду на наявні біографи, рецензована праця в цій частині перетворюється на своєрідний довідник, що, водночас, додає важливу інформацію про окремі сторінки історії української еміграції в Польщі на персональному рівні.

Історія українсько-польських відносин сповнена злетами та багатьма драматичними епізодами. Монографія О. Колянчука вносить нові відтінки до розуміння розвитку двосторонніх взаємин. Вона буде корисною для прочитання не лише науковцям, співробітникам дипломатичної служби, викладачам та студентам закладів вищої освіти, а й цікавою для ознайомлення широкому читацькому загалу. Книга призначена для польського читача, що робить її можливим важливим внеском у розуміння суспільством Польщі історії власної української меншини. Опис змісту книги українською, зроблений автором, уможливує стисле ознайомлення з її змістом українськомовного читача.